

ТЕОРІЯ ТА ФІЛОСОФІЯ ПРАВА. ІСТОРІЯ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

УДК 340.001:378.1 (477)

<https://doi.org/10.31548/law2021.01.001>

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ В УКРАЇНІ

А.О. ЯРОШ, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
Email: Anita_2904@ukr.net

Анотація. Стаття присвячена аналізу сучасних підходів до організації навчального процесу, які б сприяли формуванню категорії юристів, що володіють необхідними знаннями й здатні до підготовки та реалізації реформ у політико-правовій системі своєї держави.

Визначено, що сучасна юридична освіта висуває перед здобувачем свої вимоги, а саме бути всебічно розвинутою, самостійною, самодостатньою особою, яка керується в житті власними знаннями і переконаннями, у зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання професійної підготовки сучасного юриста, який міг би протистояти сучасним викликам.

Зазначено, що підготовка майбутнього юриста повинна бути спрямована на формування різностороннього фахівця (юриста), готового до виконання складного комплексу сучасних практичних завдань щодо правового захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Виходячи з цього, підготовка майбутніх юристів має здійснюватися з урахуванням сучасних підходів до навчального процесу.

Досліджено, що якість підготовки фахівців за напрямом «Право» залежить від багатьох факторів (використання сучасних ІКТ в навчальному процесі, електронних освітніх ресурсів, можливостей іноземних мов при викладанні юридичних дисциплін та ін.). Проте, значною мірою якість підготовки залежить від практичної складової навчального процесу, а тому цій складовій необхідно приділяти особливу увагу.

Ключові слова: юридична освіта, фахівець-юрист, сучасні підходи, навчальний процес, підготовка юристів, дистанційна освіта, іноземна мова, юридична клініка

Актуальність.

Глобалізація, трансформаційні процеси та неперервна інформаційна зміність обумовлюють включення людини в дуже складну систему суспільних взаємовідносин, вимагають від неї здатності до нестандартних і швидких рішень. Юридична освіта має особливе значення для формування правової культури українського суспільства як необхідного компонента соціального розвитку. Під впливом юридичної освіти відбувається впровадження сучасних правових ідей і гуманістичних цінностей, формування суспільної свідомості в Україні щодо визнання ідей правової держави, законності та правопорядку. Сучасна юридична освіта висуває перед здобувачем свої вимоги, а саме бути всебічно розвинутою, самостійною, самодостатньою особистістю, яка керується в житті власними знаннями і переконаннями, у зв'язку з цим особливої актуальності набуває питання професійної підготовки сучасного юриста, який міг би протистояти сучасним викликам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Аналіз наукових досліджень свідчить, що вагомий внесок у розвиток української юридичної освіти зробили вітчизняні вчені В. Авер'янов, О. Бандурка, Ю. Битяк, Р. Калюжний, С. Стеценко, Ю. Кондратьєв, В. Тацій, Ю. Шемчушенко та інші.

Метою статті є аналіз сучасних підходів до організації навчального процесу, які б сприяли формуванню категорії юристів, що володіють необхідними знаннями й здатні до підготовки та реалізації реформ у політико-правовій системі своєї держави.

Результати.

Проаналізувавши систему вищої юридичної освіти України, варто зазначити, що підготовка майбутнього юриста повинна бути спрямована на формування різностороннього фахівця (юриста), готового до виконання складного комплексу сучасних практичних завдань щодо правового захисту прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. У зв'язку з цим підготовка майбутніх юристів має здійснюватися з урахуванням сучасних підходів до навчального процесу.

Зупинимось на аналізі найважливіших з них на прикладі Національного університету біоресурсів і природокористування України (далі – НУБіП України).

По-перше, якість підготовки фахівців значною мірою залежить від якості викладання навчальних дисциплін, яка визначається забезпеченням здобувачів відповідним навчальним матеріалом (сучасними якісними підручниками, навчальними посібниками, навчально-методичними посібниками, дидактичними матеріалами тощо). А головне – використання комп'ютерної техніки, електронних освітніх ресурсів, за допомогою яких забезпечується взаємозв'язок сфери вищої освіти з іншими сферами життєдіяльності суспільства. Як відзначається в доповіді «Trends 2015: Learning and Teaching in European Universities» (2015), «ІКТ є важливим інституційним пріоритетом, який впливає на всі аспекти діяльності інституту вищої освіти, включаючи навчання і викладання (електронне навчання та змішане навчання, платформи управління навчанням, «перевернуте навчання», MOOKи тощо)» (Trends..., 2015: 34).

Вперше ідею про необхідність розвитку способу організації навчання з ви-

користанням електронних ресурсів як важливого елементу міжнародної співпраці у сфері вищої освіти було сформульовано в аналітичних доповідях Інституту ЮНЕСКО по інформаційним технологіям у освіті 1997 та 2000 років («Distance Education...»). Цю концепцію було підхоплено заходами «болонського процесу», присвячених розвитку вищої освіти, серед яких можна виділити міжнародний семінар «Болонья та виклики електронного навчання і дистанційної освіти» (Гент, 4-5 червня 2004 р.) («Bologna and the Challenges...») та ін.

Звичайно, сучасні ІКТ підвищують ефективність навчального процесу, відкривають можливості впровадження абсолютно нових методів викладання та навчання. Проте, також слід врахувати і наслідки зростання значення ІКТ в цілому, та Інтернету, зокрема. По-перше, відкриті і легко доступні ресурси потребують перевірки якості, актуальності, надійності та обґрунтованості інформації. Робота з такою інформацією потребує високого рівня критичного мислення як від викладача, так і від здобувача вищої освіти, оскільки така інформація часто буває недостовірною. По-друге, певні труднощі використання ІКТ виникають у зв'язку з відсутністю методичної бази їх використання, що змушує викладача опиратися тільки на власний професійний досвід.

Використання сучасних ІКТ стало невід'ємною частиною навчального процесу в період пандемії «Covid-19».

В НУБіП України активно використовуються технології дистанційної освіти. Зокрема, всі дисципліни, які викладаються у закладі вищої освіти мають відповідні розроблені дистанційні курси, наприклад «Юридична деонтологія», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Конституційне право України», «Державне право зарубіж-

них країн» «Адміністративне право», «Фінансове право» та інші. Навчатися з використанням дистанційних курсів мають можливість не лише студенти заочної форми навчання, але і студенти денної форми навчання, зокрема у зв'язку з переходом на дистанційну форму навчання в період пандемії «Covid-19».

По-друге, з огляду на сучасні тенденції у сфері освіти, при підготовці майбутніх юристів не можна не враховувати один з найважливіших показників якості вищої юридичної освіти – використання іноземної мови в освітньому процесі, зокрема англійської. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» з метою створення умов для міжнародної академічної мобільності заклад вищої освіти має право прийняти рішення про викладання однієї чи кількох дисциплін англійською та/або іншими іноземними мовами з урахуванням вимог сьогоденних викликів та прагненням до інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти. Забезпечення повноцінного розвитку іноземної компетенції студентів, а саме спроба організувати навчальний процес із застосуванням англійської мови (хоча б частково) дала б можливість сформувати навички у студентів щодо обробки іноземних юридичних текстів, вивчення зарубіжного законодавства, отримати знання щодо особливостей використання іноземної юридичної термінології. Особливого значення це питання набуває у зв'язку з тим, що практично студенти-юристи починають вивчати нові для себе дисципліни, пов'язані з їх майбутньою професією, і які, в першу чергу, включають в себе вивчення юридичних термінів і понять на іноземній мові, з якими студенти ще не стикалися. Тому особливістю викладання таких дисциплін іноземною мовою є не тільки навчити студентів правильній вимові цих термінів, але часто густо пояс-

нення значення цих термінів, що вимагає неабиякої компетентності викладача як в юридичній, так і у філологічній сферах.

Зокрема, в НУБіП України забезпечується викладання англійською мовою деяких юридичних дисциплін. Наприклад, для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня викладаються такі дисципліни англійською мовою як «Юридична деонтологія» («Juridical Deontology»), «Теорія держави і права» («Theory of State and Law»), «Історія держави і права зарубіжних країн» («History of State and Law of Foreign Countries»), «Конституційне право України» («Constitutional Law of Ukraine»), «Державне право зарубіжних країн» («State Law of Foreign Countries») та ін..

По-третє, підготовка фахівця-юриста має носити не лише теоретичний, але і практичний характер. Практична підготовка фахівця-юриста передбачає, по-перше, роботу під час практичних занять, по-друге, проходження стажування на підприємствах, в установах та організаціях, по-третє, самопідготовку шляхом самостійного виконання певних завдань (Ромашенко, 2016: 125). Проте, варто виділити ще одну форму практичної складової підготовки майбутніх юристів – це юридичні клініки. Проект так званої «Студентської правової допомоги», який відомий також під назвою «Юридична клініка» («Law Clinic») або «Legal Clinic») передбачає, що студенти юридичних факультетів під керівництвом кваліфікованого юриста надають безоплатну правову консультацію клієнтам з різних правових питань. І таким чином можуть застосувати отримані під час навчання знання на практиці (Манн & Вінандс, 2016: 133).

Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р., Указу Президента України від 18.10.2001 р. № 992 «Про національну програму правової освіти населення», Наказу Міністер-

ства освіти і науки від 03.08.2006 р. № 592 в університетах та інститутах створюються структурні підрозділи – юридичні клініки. На сьогоднішній день така форма практичної підготовки фахівців за напрямом «Право» ефективно впроваджується в навчальний процес закладів вищої освіти України III–IV рівнів акредитації. Здобувачі вищої освіти під контролем висококваліфікованих викладачів надають безкоштовну юридичну допомогу малозабезпеченим та соціально незахищеним верствам населення, яка сприяє підвищенню правової свідомості населення, що дуже важливо у наш час.

НУБіП України не є виключеним. На базі кафедри міжнародного права і порівняльного правознавства функціонує Юридична клініка «Захист та справедливість».

Висновки і перспективи.

Виходячи з вищевикладеного доцільно зазначити, що підготовка майбутнього юриста повинна бути спрямована на формування всебічно розвинутого фахівця (юриста). Якість підготовки фахівців за напрямом «Право» залежить від багатьох факторів (використання сучасних ІКТ в навчальному процесі, електронних освітніх ресурсів, можливостей іноземних мов при викладанні юридичних дисциплін та ін.). Проте, значною мірою якість підготовки залежить від практичної складової навчального процесу, а тому цій складовій необхідно приділяти особливу увагу.

Список використаних джерел

1. Trends 2015: Learning and Teaching in European Universities. Brussels: EUA publication, 2015. 130 p.
2. Distance Education for the Information Society: Policies, Pedagogy and Professional

- Development. Analytical Survey. IITE UNESCO, 2000. URL: <http://www.ru.iite.unesco.org/publications/3214594//>(дата звернення: 04.04.2021).
3. Bologna and the Challenges of eLearning and Distance Education: 4-5 June 2004, Ghent, Belgium. URL: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?Article=118> (дата звернення: 04.04.2021).
 4. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 26.02.2021. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 04.04.2021).
 5. Ромашенко І. Форми практичних завдань у юридичній освіті в Україні: матеріали конференції у рамках Німецько-українського правознавчого діалогу, Геттінген, травень 2016 р. Геттінген, 2016. С. 125–131.
 6. Манн Т., Віландс Г. Юридична освіта спрямована на практику використання правової допомоги студентів та судових дебатів в адміністративному праві: матеріали конференції у рамках Німецько-українського правознавчого діалогу, Геттінген, травень 2016 р. Геттінген, 2016. С. 133–143.
 7. Про національну програму правової освіти населення: Указ Президента України від 18.10.2001 р. № 992. Дата оновлення: поточна редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001> (дата звернення 04.04.2021).
 8. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: Наказ Міністерства освіти і науки від 03.08.2006 р. № 592. Дата оновлення: поточна редакція. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06> (дата звернення 04.04.2021).
 2. Distance Education for the Information Society: Policies, Pedagogy and Professional Development. Analytical Survey. IITE UNESCO, 2000. Available at: <http://www.ru.iite.unesco.org/publications/3214594//> (in English).
 3. Bologna and the Challenges of eLearning and Distance Education: 4-5.06.2004, Ghent, Belgium. Available at: <http://www.ehea.info/article-details.aspx?Article=118> (in English).
 4. Pro vyshchu osvitu [About higher education] (2014): Zakon Ukrainy 01.07.2014 № 1556-VII. Data onovlennia: 26.02.2021. Available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (in Ukrainian).
 5. Romashchenko, I. (2016). Formy praktychnykh zavdan u yurydychnii osviti v Ukraini [Forms of practical tasks in legal education in Ukraine]. Gettingen, 125–131(in Ukrainian).
 6. Mann, T. & Vidands, H. (2016). Yurydychna osvita spriamovana na praktyku vykorystannia pravovoi dopomohy studentiv ta sudovykh debativ v administratyvnomu pravi [Legal education is aimed at the practice of using legal aid for students and court debates in administrative law]. Gettingen, 133–143 (in Ukrainian).
 7. Pro natsionalnu prohramu pravovoi osvity naselennia [About the national program of legal education of the population] (2001): Ukaz Prezydenta Ukrainy 18.10.2001 № 992. Data onovlennia: potochna redaktsiia. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/992/2001> (in Ukrainian).
 8. Pro zatverdzhennia Typovoho polozhennia pro yurydychnu kliniku vyshchoho navchalnoho zakladu Ukrainy [About the statement of Standard position about legal clinic of higher educational institution of Ukraine] (2006): Nakaz Ministerstva osvity i nauky 03.08.2006 № 592. Data onovlennia: potochna redaktsiia. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06> (in Ukrainian).

References

1. Trends 2015: Learning and Teaching in European Universities (2015). Brussels: EUA publication, 130 (in English).

A. Yarosh (2021). MODERN APPROACHES TO THE ORGANIZATION OF LAWYERS' TRAINING IN UKRAINE. *Law. Human. Environment*, 12(1): 6-11.
<https://doi.org/10.31548/law2021.01.001>.

Summary. *The article is devoted to the analysis of modern approaches to the organization of the educational process, which would contribute to the formation of a category of lawyers with the necessary knowledge and are capable of preparing and implementing reforms in the political and legal system of their state.*

It is determined that modern legal education poses its own requirements to the applicant, namely to be a comprehensively developed, independent, self-sufficient person, guided in life by his own knowledge and beliefs, in this regard, the issue of professional training of a modern lawyer, which could withstand modern challenges, becomes especially relevant.

It is noted that the training of the future lawyer should be aimed at forming a versatile specialist (lawyer), ready to fulfill a complex set of modern practical tasks for the legal protection of the rights, freedoms and legitimate interests of a person and citizen. On this basis, the training of future lawyers should take into account modern approaches to the educational process.

The most important of them are analyzed on the example of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (hereinafter – NULES of Ukraine).

First, the quality of specialists' training substantially depends on quality of teaching subject matters which is defined by providing applicants with the corresponding training material (modern qualitative textbooks, manuals, study guides, didactic materials, etc.). And most importantly – the use of computer technology, electronic educational resources, with the help of which the interaction of the sphere of higher education with other spheres of life of society is ensured.

Of course, modern ICTs increase the efficiency of the educational process, open the possibility of introducing completely new methods of teaching and learning. However, the implications of the growing importance of ICT in general, and the Internet in particular, should also be taken into account. The use of modern ICTs has become an integral part of the educational process of NULES of Ukraine during the Covid-19 pandemic.

Secondly, taking into account modern trends in the field of education, the training of future lawyers should not ignore one of the most important indicators of the quality of higher legal education – the use of a foreign language in the educational process, in particular English. In particular, the NULES of Ukraine provides teaching in English of certain legal disciplines for applicants for higher education of the first (bachelor's) level.

Thirdly, the training of a lawyer should be not only theoretical, but also practical. Practical training of a lawyer involves work during practical classes, internships in enterprises, institutions and organizations, self-training by independently performing certain tasks. However, it is worth highlighting another form of practical component of the training of future lawyers – these are legal clinics. To date, such a form of specialists' practical training in the field of law has been effectively introduced into the educational process of higher educational institutions of Ukraine of the III-IV levels of accreditation. NULES of Ukraine is no exception. The Legal Clinic «Protection and Justice» operates on the basis of the Department of International Law and Comparative Law.

It is proved that the quality of specialists' training in the field of law depends on many factors (the use of modern ICT in the educational process, electronic educational resources, the possibilities of foreign languages in teaching legal disciplines, etc.). However, to a large extent, the quality of training depends on the practical component of the educational process, and therefore special attention should be paid to this component.

Keywords: *legal education, a lawyer, modern approaches, educational process, lawyers' training, distance education, foreign language, legal clinic*